

## Глава пета

### ПОГЛЕД КЪМ БЪДЕЩЕТО НА НЕЗАВИСИМИЯ ФИНАНСОВ ОДИТ

*„Задоволявай се с настоящото, но се стреми към по-добро.“*

*Изократ (436 – 388 пр. Хр.)*

Светът се развива с бързи темпове. Иновациите и новите технологии променят начина на живот. Интелектуалният и социалният капитал се превръщат в ключови фактори на производството. Успяват тези бизнеси, които се приспособяват към променящите се условия на пазара. Възникват нови предизвикателства пред човешките ресурси, които изискват преквалификация. Очаква се в близко бъдеще да изчезнат много класически професии и да се появят нови. Тези тенденции имат значително влияние и върху счетоводната професия, вкл. върху независимия финансов одит.

Историята на одита показва, че той се развива според стопанската практика. Затова изследването на неговото бъдеще налага да се анализират промените в бизнеса. Но има и други фактори, които оказват влияние. Съгласно проучванията най-важните области, които имат значение за бъдещето на независимия финансов одит, са информационните технологии, обучението, етичните принципи и кризата на доверието, регулирането на професията и стандартизацията. Нека да се опитаме да надникнем в бъдещето и по-точно в тази негова част, която касае нашата професия.

#### **1. Информационни технологии**

**Развитието на информационните технологии** води до нови предизвикателства и възможности за бизнеса, вкл. за счетоводството и одита. През следващите

години все по-голямо значение ще имат киберсигурността (Cybersecurity), анализът на големи данни (Big Data), изкуственият интелект (Artificial Intelligence) и облачните технологии (Cloud Computing).

**Киберсигурността** е важна, защото опазването на информацията в съвременния дигитален свят е от ключово значение. Щетите за предприятията от кибератаки са огромни и дори могат да бъдат причина за фалити.

В тази връзка са задълженията за защита на данните. Все още те не задължават криптирането, но препоръчват да се анализират достиженията на техническия прогрес и разходите за прилагане. В бъдеще ще се увеличават тези мерки. Изследвания в това отношение се правят и от големите одиторски компании.

С термина **големи данни** се описва огромният обем данни, които се създават в различен формат – традиционния структуриран формат на бази данни, видео записи, текстови документи, машинен код и други. Те трудно могат да се обработват с конвенционални подходи. Затова се въвеждат нови технологии.

Данните продължават да нарастват. Увеличава се скоростта на обмен и информационното разнообразие. Това се отразява на начина, по който предприятията анализират бизнес информацията. По-голямо приложение ще намират методите за анализ на големи данни, в основата на които са инструменти, заимствани от статистиката и информатиката.

**Изкуственият интелект** изучава възможностите на техническите системи да осъществяват анализ на данни и да формулират решения за постигането на конкретни цели. Чрез него се автоматизират и счетоводните системи. С течение на времето софтуерът подобрява способността си да сортира и разпределя информацията.

Автоматизацията чрез интелигентни системи повишава ефикасността в обработката на данните. Поради това се намалява търсенето на труд в професиите, при които голяма част от задачите могат да бъдат изпълнявани от технологии.

**Облачните технологии** са компютърни услуги, предоставяни чрез отдалечен компютър, към който потребителят се свързва чрез интернет. Те включват както софтуерни приложения, предоставяни под формата на уеб услуги, така и хардуерните и системни ресурси.

Облачните услуги имат редица предимства – достъп до нови технологии на разумни цени, възможност за гъвкав и отдалечен работен процес, по-голяма киберсигурност, по-голяма интеграция и други. Затова водещите организации или вече са интегрирали, или са в процес на интеграция на модели, базирани на облачни технологии. Проучванията показват, че те ще продължават да се разгръщат и използват в световен мащаб.

Представените технологии оказват съществено **влияние върху счетоводната професия** – относно функциите и търсенето на специалистите. В бъдеще **счетоводителите в бизнеса** ще изпълняват комплексни функции, които са свързани със стратегическото управление, оценката на риска и анализа на данните. Те много по-добре трябва да разбират дейността на предприятията, да идентифицират и да измерват нефинансовите фактори като корпоративна култура, марка и устойчиво развитие. Необходимо е да имат активна роля в защитата и използването на данните за вземане на решения и адекватно да използват новите технологии. Това изисква повишена компетентност и умения по:

- статистически методи за откриване на моделите и полезна информация в данните;

- системи за управление на данни, архитектура на информационните технологии, създаване, съхранение, трансформация, обработка, алгоритми и други;
- бизнес приложения за идентифициране на проблеми, възможности и разработване на решения, включително използване на инструменти за по-добра визуализация и интеграция на работния процес.

Облачните технологии ще подкрепят тенденцията към аутсорсинг услугите, включително повече чуждестранен аутсорсинг, за да се минимизират разходите.

**Одиторите** все повече ще използват информационните технологии за подобряване на извършваните от тях процедури, за придобиване на разбиране за бизнес процесите, счетоводната система и идентифицирането на повечето отклонения. Това ще промени модела на човешките ресурси в одиторските предприятия чрез увеличаване дела на по-високо квалифицираните одитори за сметка на оперативните служители. Така се очаква да се намали текучеството и да се подобри качеството на одита.

Новите технологии ще променят подходите за работа, което ще се отрази върху търсенето на професиите, вкл. върху **търсенето на специалистите по счетоводство**. През следващите няколко години се очаква закриване на милиони работни места, след като роботите и изкуственият интелект изместят човешкия фактор. Някои роли в счетоводството и одита също ще станат излишни, за сметка на нови.

Има много песимистични прогнози за бъдещето на счетоводната професия. Но изследванията на *Международната федерация на счетоводителите* (IFAC) показват, че тя не е засегната неблагоприятно от информационните технологии. Дигиталната тран-

сформация намалява главно работните места в производството, но заетостта в сектора на услугите се увеличава. Например, съгласно публикация на *Бюрото по труда и статистиката на САЩ* (U.S. Bureau of Labor and Statistics)<sup>1</sup>, счетоводителите и одиторите са на 19-о място сред най-обеждаващите работни места през следващото десетилетие (от 790 области). Има счетоводни професии и с по-голяма перспектива. Финансовите мениджъри са на второ място в тази класация. Нараства търсенето и на финансовите анализатори. Предвижда се незначително намаление на заетостта на оперативните служители по отчитане, счетоводство и одит през следващите десет години поради технологичните промени и автоматизацията. Може да се приеме, че тези данни отразяват тенденциите в световен план.

## 2. Обучение

По отношение обучението на професионалните счетоводители имат значение текущите проблеми и предизвикателствата, породени от новите технологии.

За обучението на счетоводителите професионалните организации прилагат *Международните стандарти за образование на Международната федерация на счетоводителите*. Според тези стандарти компетентността включва професионални знания, професионални умения и професионални ценности, етика и нагласи. Те са свързани с **три направления**:

- счетоводство, финанси и свързани познания;
- организационни и бизнес познания;
- познания и умения по информационни технологии.

Счетоводство, финанси и свързани познания включват финансово счетоводство и отчети, упра-

---

1 <https://www.bls.gov>.

временно счетоводство и контрол, данъчно облагане, бизнес и търговско право, одит, финанси и финансов мениджмънт, професионални ценности и етика. Организационни и бизнес познания съдържат дисциплините икономикс, бизнес среда, корпоративно управление, бизнес етика, финансови пазари, количествени методи, организационно поведение, управление и вземане на стратегически решения, маркетинг, международен бизнес и глобализация. Познанията и уменията по информационните технологии са необходими при прилагането на информационните системи в бизнеса и в счетоводството. Те обхващат общо познание по информационни технологии, знания по ИТ контрол, компетентност като потребител на информационни технологии, както и една, или съчетание от няколко компетентности в ролята на мениджър, оценител или специалист по проектиране на информационни системи. Чрез тези изисквания се осигурява обучение, което е **балансирано между счетоводство, бизнес и общо образование.**

За България значение имат и европейските директиви за придобиване на правоспособност за одитиране на финансовите отчети. Те са включени, макар и с някои пропуски, в *Закона за независимия финансов одит*. Но изследванията показват, че нормативните разпоредби не съответстват напълно на международните стандарти и добрите световни практики. Например не е нормално всяко лице (независимо от областта на висше образование), което е положило изпити по 15 дисциплини, да има право да придобива правоспособност на професионален счетоводител. Това не съответства на изискванията за балансирано обучение и придобиване на компетентност. Значителни са пропуските в тази връзка и в счетоводното икономическо образование в българските университети.

Съществени предизвикателства пред обучението има по отношение на **новите технологии**. Те проме-

ният дейностите, които се извършват от специалистите по счетоводство, и увеличават изискванията за професионална компетентност. Налага се счетоводителите и одиторите да се съобразяват с тях, за да бъдат адекватни на бизнес средата.

Бъдещите счетоводители и одитори повече ще се нуждаят от образование в областта на информационните технологии и умения за представяне на всеобхватна корпоративна отчетност, която набляга по-малко на цифрите и повече на описанията на организацията.

Необходимо е също така преместването на фокуса от твърди умения към меки умения и по-високо оценяване на емоционалната интелигентност, като същевременно се преподава критично мислене, аналитични способности и иновации. Специалистите по счетоводство трябва да виждат „голямата картина“ и да подкрепят непрекъснатия образователен процес, който е гъвкав и винаги подходящ за текущата бизнес среда.

### ***3. Етични принципи и криза на доверието***

Целта на одита е увеличаване на доверието на предвидените потребители в информацията. За нейното постигане е важно обществото да има доверие в одиторската професия. Това става чрез прилагане на етичните принципи, демонстрирани с ежедневно поведение. Но през последните две десетилетия фалитите на големи корпорации доведоха до криза на доверието. Приеха се множество допълнителни изисквания за регулация. Въпреки това все още кризата се задълбочава. Тази тенденция ще продължи и в бъдеще, ако не се вземат необходимите мерки от българските одитори.

Изследване, проведено през 2015 г. по поръчка на *Института на дипломираните експерт-счетоводи-*

тели, показва, че одиторите имат добър имидж сред населението в България. Те фокусират почти всички положителни характеристики – висококачествени и компетентни хора, вдъхващи доверие, полезни за обществото, отговорни и с висок морал. Към счетоводителите също има позитивно отношение. Те се асоциират с по-малко, но изключително качествени характеристики – некомпрометиран, некорумпирани и честни.

Негативно отношение има от страна на някои от работодателските организации. Някои от техните мнения относно одита са следните:

- в България има най-рестриктивните прагове за задължителен одит на финансовите отчети;
- за ненужни одиторски доклади, които никога не чете, над 6 хиляди микро- и малки предприятия са задължени да плащат по силата на лобистки разпоредби;
- одитът не намалява сивия сектор; недобросъвестен предприемач, който иска да ползва сиви практики, винаги може да наеме одитор, който да не ги забележи;
- малкият бизнес плаща още един данък в повече – данък одитори.

Тези мнения се подкрепят и от някои народни представители, които предлагат да се увеличат праговете за одит със следните мотиви:<sup>2</sup>

- регламентирани в *Закона за счетоводството* критерии за извършване на независим финансов одит създават непропорционална

---

<sup>2</sup> Предложение към Законопроект за изменение и допълнение на Закона за данък върху добавената стойност, с входящ номер: 054-04-232 от дата: 06/11/2020, <https://parliament.bg/bg/bills/ID/163409/> [дата на достъпа: 14.01.2021].



на финансовите и административни възможности на предприятията тежест;

- според *Директива 2013/34/ЕС* „Годишните финансови отчети на малките предприятия не следва да подлежат на споменатото задължение за извършване на одит, тъй като одитът може да представлява значителна административна тежест за тази категория предприятия, като същевременно в много от малките предприятия едни и същи лица са както акционери, така и управители, и затова не се нуждаят особено от това трета страна да гарантира достоверността на финансовите отчети“;<sup>3</sup>
- в България свръхрегулирането по отношение на задължението за одит води до загуба на конкурентоспособност на голяма част от малките предприятия, както и ги поставя в неблагоприятна позиция спрямо техните конкуренти от съседни държави и други държави членки;
- увеличаването на праговете ще повиши ефективността и ще доведе до фокусиране на експертизата на дипломираните експерт-счетоводители върху важните за обществото предприятия, а именно предприятията, предоставящи услуги от обществен интерес и средни и големи предприятия.

Освен това в мотивите се посочват някои държави, които имат по-високи прагове за одит. Не се отчита нивото на брутният вътрешен продукт, както и органи-

---

<sup>3</sup> Този текст е извадка от точка 43 на преамбюла на Директивата. След посочения текст следва следното изречение: „Настоящата директива обаче не следва да възпрепятства държавите членки да налагат извършването на одит на малките предприятия, като се вземат под внимание специфичните условия и потребности на тези предприятия и на ползвателите на финансовите им отчети“.

зирането на счетоводната професия, вкл. задължението финансовите отчети в тези държави да се изготвят само от професионални (лицензирани) счетоводители.

Може да се посочат много други аргументи против горните твърдения, но е достатъчно да се отбележи, че **повече от половината български предприятия съставят финансови отчети, които дори по форма не съответстват на нормативните и регулаторни изисквания.**<sup>4</sup> Това означава, че трябва да се приемат допълнителни мерки, а не да се отменят сегашните задължения.

Някои счетоводители също имат негативно отношение към одиторите, особено когато става въпрос за регулиране на дейността на съставителите на финансови отчети.

Тези мнения могат да доведат до влошаване на качеството на финансовата отчетност в България. Затова е важно одиторите да работят за възстановяване на доверието. Възможно е това да стане чрез повече изследвания, публикации, конференции, кръгли маси и други мероприятия.

#### **4. Регулиране на професията**

След фалитите на корпорации, като Enron, WorldCom и много други, одиторската професия се превърна от *саморегулираща* се в *публично регулирана*. Приеха се множество допълнителни изисквания, които вече повече пречат, отколкото подобряват качеството. Има и проблемни области, които не са регу-

---

<sup>4</sup> Според представително изследване, направено през 2015 г., 53,5% от българските предприятия представят статистически форми, т.е. не съставят отчети съгласно *Закона за счетоводството* и счетоводните стандарти, вж. Вейсел, А. Представяне на финансовите отчети – изследване на българската практика, списание Икономически изследвания, Българска академия на науките, Институт за икономически изследвания, бр. 2/2016 г., с. 157 – 175, с. 169.

лирани въпреки такава необходимост.

Според някои изследователи **регулацията** в одита ще има най-голямото въздействие върху професията през следващите години. Приема се, че тя е неизбежна поради масовото избягване на данъци, трансферно ценообразуване, изпиране на пари, финансиране на тероризма и кризата на доверието в одита. Чрез публичния надзор се установяват много пропуски. Но проучванията показват, че одиторите нямат положително отношение към него. Те го разглеждат като най-големия недостатък при регулирането на одиторската професия. Инспекциите създават прекомерен стрес и напрежение, което отблъсква младите специалисти. Понякога водят и до нарушаване на законите. В някои държави одиторите плащат за списъци на Комисията за публичен надзор, за да направят предварителен преглед на досието.

Свръхрегулация има и в България. В законодателството се извършват редица промени, които не се одобряват от одиторите и вредят на средата. Например ротацията никъде не дава желаните резултати. Но въпреки това се налагат по-строги разпоредби. Значителна част от одитните процедури са посочени в регламенти и закони. Прекомерното регулиране води до наблюдаване на формата вместо на съдържанието. Все повече *надзорът* придобива характеристиките на управленската функция *контрол*. Усилията на *Института на дипломираните експерт-счетоводители* са значителни за отстраняване на тези слабости. Но за съжаление, все още не са достатъчни.

В България се въвеждат разпоредби, които, вследствие на фалитите на някои корпорации в САЩ, са включени в европейските директиви. Но не се регулират други важни области. Не се вземат мерки относно намаляването на възнагражденията, което влошава качеството. Не е логично одиторите да се конкурират по критерия *най-ниска цена или икономически най-из-*

годна *оферта*, като прилагат същите одиторски стандарти.

Освен това голяма част от българските одитори трудно могат да спазват изискването за *независимост*. Основателно е твърдението, че правната форма на договора – трудов или граждански, не трябва да бъде критерий.

За съжаление, тези проблеми ще се задълбочават в бъдеще. Но за тяхното решаване не бива да се следват само западните практики. Например, според *Wall Street Journal*, от 2012 до 2018 г. приходите от консултации на американските одиторски предприятия са нараснали с 63%, а приходите от одит – с 11%.<sup>5</sup> Спад на възнагражденията има в Източна Европа и Азия. Когато много акционери избират одитор, той може да е независим от ръководството, но практиката в България често пъти може да не бъде такава.

Мерките в това отношение закъсняват, което води до влошаване на качеството и до загуба на доверие. Пречките са свързани главно със законовите разпоредби за защита на конкуренцията. Интересно е, че възнагражденията вече се определят като проблемна област дори в западните страни. Според *Института на дипломираните експерт-счетоводители на Англия и Уелс (ICAEW)* в бъдеще назначенията и възнагражденията на одиторите трябва да се определят от независими публични органи или одитни комитети.

Актуален въпрос представлява и регулирането на счетоводната професия. В *Стратегията за развитието на ИДЕС през периода до 2028 година* е посочено, че за подобряване и структурно и организационно заздравяване на средата за финансово отчитане в България е необходимо *интегриране на счетоводната професия и*

---

5 Hermanson, D., H. Hermanson, and S. Hermanson. Where Is Public Company Auditing Headed? February 2020 Issue. The CPA Journal, <https://www.cpajournal.com>.

*изграждането на единна, силна представителна организация на съставителите на финансови отчети и на упражняващите счетоводната професия*<sup>6</sup>.

Един от най-спорните въпроси в областта на счетоводството в България е дали съставителите на финансови отчети трябва да се лицензират и да членуват в професионална организация. Дискусиите започват веднага след приемането на *Закона за счетоводството* през 1991 г. и продължават до днес.

Повечето счетоводители са против лицензирането, защото трябва да се полагат изпити за доказване на компетентност и да се провеждат задължителни обучения. Но посоченият по-горе факт, че повече от половината български предприятия съставят финансови отчети, които дори по форма не съответстват на стандартите, е основание да се приеме, че има проблеми с качеството на финансовата отчетност.

В това отношение интерес представлява европейската практика.<sup>7</sup> Изследванията показват, че в държавите с професионални организации, членове на *Федерацията на европейските счетоводители*, има средно 143-ма професионални счетоводители на 100 000 души население. Най-много професионални счетоводители има в Малта, Ирландия и Великобритания, съответно 650, 589 и 588 на 100 000 души. Най-малко има в България и в Испания – по 10 на 100 000. Повечето от членовете на професионалните счетоводни организации не са одитори. Например във Франция професионалните счетоводители са 49 на 100 000 души, от тях 19 са одитори, 30 – счетоводители, които не са одитори. В Румъния професионалните счетоводители са 171 на 100 000 души, от тях 20 са одитори, 151 – счетоводители, които не са одитори.

---

<sup>6</sup> Стратегия за развитието на ИДЕС през периода до 2028 година, приета от Общото събрание на ИДЕС на 13.01.2020 г.

<sup>7</sup> Вейсел, А. Лицензиране на счетоводителите, статия, списание Пари и култура, ВУЗФ, ISSN: 2683-0965, бр. 1/2020, с. 5 – 12.

Ако се приеме, че за българската икономика са нужни професионални счетоводители, колкото средно в европейските държави, техният брой трябва да бъде около 10 000 души. Регистрираните одитори са над 700 души. Това предполага професионални счетоводители, които не са одитори над 9 000 души.

Когато се коментира въпросът за лицензирането на счетоводителите, се обсъжда основно дали да се въведе законово изискване счетоводните услуги да се предлагат от лица, членове на професионална организация. За подобряване качеството на финансовата отчетност обаче е важно да се увеличи броят на професионалните счетоводители – чрез основаване на отделна професионална организация на счетоводителите или чрез приемането им като членове в съществуващата професионална организация *Институт на дипломираните експерт-счетоводители*. След осигуряване на необходимия брой професионални счетоводители, според европейската практика, може да се обсъжда и въвеждането на законови изисквания за съставяне на финансови отчети от лицензирани счетоводители.

### ***5. Развитие на стандартизацията***

Счетоводната професия се упражнява чрез прилагане на счетоводните и одиторските стандарти. Затова тяхното развитие има съществено отражение върху работата на счетоводителите и одиторите.

Международните стандарти за финансова отчетност/ Международните счетоводни стандарти обобщават най-добрите световни практики. Но има и много критики към тях, например третирането на едни и същи обекти с различни стандарти, ненужното усложняване, тяхната приложимост основно за развитите страни и други.

Тези стандарти ще се прилагат и през следва-

щите години, вкл. като задължителна база за определени предприятия. Но по всяка вероятност ще се променят, за да съответстват на *Концептуална рамка за финансова отчетност*, приета през 2018 г. Концепциите в новата рамка създават подходяща теория на финансовото счетоводство, за съставянето на финансови отчети, които съдържат полезна финансова информация. Повечето промени след 1989 г., приети през 2010 и 2018 г., са с цел по-ясно и последователно представяне на теоретичните постановки, както и за да се отговори на реалните икономически условия. Важна промяна има в третирането на предпазливостта. Докато Общата рамка от 1989 г. акцентира върху асиметричната предпазливост, а версията от 2010 г. я изключва, според Концептуалната рамка от 2018 г. тя не трябва да води до асиметричност (т.е. да не нарушава неутралността) освен при определени изключения. Тази промяна ще влияе върху подобрението на стандартите.

В Международните одиторски стандарти не се очакват сериозни промени. Проектът за яснота (Clarity Project), започнат още през 2004 г. от *Съвета по международни одиторски стандарти и стандарти за изразяване на сигурност*, е завършен в края на 2009 г. В резултат на него са издадени стандартите в сила от 15 декември 2009 г. След това изменения са направени основно в стандартите за докладване. Те ще продължават да се разширяват. Например според ICAEW одиторите ще имат допълнителни задължения да докладват процедурите относно измами и неспазване на закони, пропуските във вътрешния контрол, начините за определяне на извадки, отработените часове и други.

Съществени пропуски има в Националните счетоводни стандарти, които се прилагат от над 95% от българските предприятия. За съжаление, те са непълни, остарели и в тях има редица неточности. В това отношение в *Стратегията за развитието на ИДЕС*

през периода до 2028 година е посочена потребността от разработването на модерни, актуални и съответни на изискванията на времето национални счетоводни стандарти или на възприемането на *Международните стандарти за финансово отчитане на малки и средни предприятия*.

Дали е възможно в България да се разработват качествени национални стандарти? За да се отговори на този въпрос, е достатъчно да се обърне внимание на някои грешки на настоящите стандарти и закони:

- През 2016 г. влезе в сила *СС 42 – Прилагане за първи път на Националните счетоводни стандарти*. Някои от разпоредбите на този стандарт, въпреки че са заимствани от *МСФО 1 – Прилагане за първи път на МСФО*, са подвеждащи. Те могат да водят до съставяне на заблуждаващи финансови отчети. За изготвянето на уместни и достоверни отчети *СС 42* трябва да се прилага съвместно с разпоредбите на *МСФО 1*. Но защо тогава има национален стандарт?
- В общите разпоредби на *Националните счетоводни стандарти*, актуализирани през 2016 г., са посочени изисквания за информацията (разбираемост, уместност, надеждност и сравнимост), променени в *Концептуалната рамка за финансова отчетност* през 2010 г. В тях са посочени противоречиви текстове, които се дължат на неправилния превод на *Концептуалната рамка*.
- През 2016 г. са приети промени в *СС 1 – Представяне на финансови отчети*, без мотиви, обсъждане и дебати. Премахнати са извънредните приходи и разходи. Но те са запазени в друг стандарт – *СС 8 – Нетни печалби или загуби за периода, фундаментални*



*грешки и промени в счетоводната политика, без да е ясно защо.*

- В *Закона за счетоводството* са посочени изисквания за инвентаризация, които не съответстват на добрите световни практики; за съхраняване на документите, които не са в съответствие с данъчните закони и нямат никаква практическа стойност; съставителите на отчети са без отговорности и др.
- *Законът за счетоводството* допуска съставяне на отчети от лица без висше образование, което противоречи на световните стандарти, и без оповестяване на политики, които са важни за анализиране на информацията.
- В *Закона за счетоводството* са посочени принципи за признаване и оценяване на позициите във финансовите отчети, противоречащи на съвременната теория на финансовото счетоводство, в т.ч. и на *Концептуалната рамка за финансова отчетност*.
- *Законът за счетоводството* изисква одитиране на годишните доклади за дейността и другите доклади, въпреки че няма такива одиторски стандарти, с които това да се регулира.
- Има няколко члена в *Закона за независимия финансов одит*, според които одиторският доклад е писмен – нещо, което е посочено в одиторските стандарти и е така поне от 1916 г.
- В *Закона за независимия финансов одит* има неясни изисквания за търговско дружество на одитор и одиторско дружество, които са предпоставки за противоречиви практики.

Някои от посочените пропуски се дължат на

слабостите на европейските разпоредби. Те също не съответстват на най-добрите практики и международните стандарти. Изброените слабости са само някои от съществуващите. За съжаление, качеството на националните счетоводни и одиторски регулации остава ниско въпреки системно полаганите усилия от страна на Института на дипломираните експерт-счетоводители. Може би е по-подходящо у нас да се приеме *Международният стандарт за финансово отчитане на малки и средни предприятия (IFRS for SMEs)*. Според някои европейски държави, като Франция, Германия, Италия и Испания, тези стандарти не са необходими, защото те имат създадени добри национални счетоводни регулации. Но може да се приеме, че са по-доброто решение поне за по-малките страни без добри традиции в местните регулации.

През следващите години се очаква да има разпространение на интегрираната отчетност и на ангажиментите за изразяване на сигурност относно тези отчети. Това е така, защото социалните и екологичните съображения придобиват все по-голямо значение.

Прегледът на специализираната литература показва, че за отчетността, която включва финансови и нефинансови показатели, за икономически, екологични и социални въпроси, се използват различни понятия, например екологично счетоводство (Environmental Accounting), социално счетоводство (Social Accounting), корпоративна социална отчетност (Corporate Social Reporting) и счетоводство на устойчивото развитие (Sustainability Accounting). Но след 2010 г. се утвърждава понятието интегрирана отчетност (Integrated Reporting). Причината за това е създаването на *Международния съвет за интегрирана отчетност (International Integrated Reporting Committee)* от *Глобалната инициатива за отчетност (Global Reporting Initiative)* и инициативата на принц Чарлз *Проект счетоводство за устойчивост (Accounting for*

Sustainability Project).

Интегрираната отчетност има общи характеристики с финансовата отчетност, но има и съществени различия. При съставянето на интегрирани отчети се използват някои принципи, които са характерни и за финансовите отчети, но намират приложение и други. Компонентите на интегрирания отчет се представят под друга форма. При тях има описания и много повече нефинансова информация, която не се отчита счетоводно. Това е така, защото интегрираната отчетност обхваща и външните ефекти. Интегрираният отчет не е алтернатива на финансовия, а се представя към него, за да се придобие по-пълна представа за предприятието.

През 2014 г. *Международната федерация на счетоводителите* създаде работна група за изследване на ангажиментите за изразяване на сигурност относно интегрирани отчети. В резултат на изследванията през 2016 и 2019 г. бяха публикувани дискуссионни документи за ангажиментите за изразяване на сигурност, различни от одити и прегледи на историческа финансова информация за разширена външна отчетност (интегрирана отчетност, отчетност за устойчиво развитие, отчетност за екологични, социални, управленски и други въпроси). Представени са нови изисквания относно одита на описателната информация.

Съставянето на интегрирани отчети и ангажиментите за изразяване на сигурност относно тях изискват нови знания и умения – по предмета, съвкупност от меки умения (лидерство, комуникативност, работа в екип, избягване и разрешаване на конфликти), в областта на съответната индустрия, разбиране на процеса по създаване на стойност и други.

\*\*\*\*\*

**Нека в заключение да отбележим следното.** Анализът на средата показва, че през следващото десетилетие ще се увеличи значението и търсенето на висококвалифицирани специалисти в областта на счетоводството. По-голямо значение ще имат знанията по информационни технологии, уменията за представяне и одитиране на финансова и нефинансова информация, както и меките умения.

Българските одитори трябва да работят за:

- повишаване на професионалната компетентност чрез балансирано обучение, вкл. в областта на новите технологии и нефинансовата отчетност;
- преодоляване на всяко недоверие в счетоводната професия, в т. ч. чрез повече изследвания и публикации, които доказват значението на одита;
- оптимално регулиране на броя на одиторите и счетоводителите, което подобрява качеството на отчетността, без да вреди;
- прилагане на актуални и съответстващи на изискванията на времето счетоводни стандарти;
- подобряване на търговското, счетоводното и свързаните законодателства.

Всичко това предстои и само упоритата работа на колегията може да го превърне в реалност. Както го е правила през всичките изминали години.